

בית החרוץ

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 272

חיי שרה תשע"ג

מקשה על כך ה"חתם סופר": מדוע מוזכר "חק לנערתי" בנפרד, והרי נערותיה הן חלק מבני הבית, ונכללות במלים "טרף לביתה"?
אלא רמז יש כאן - שרה אמנו, בזקנותה, קמה לעבודת ה' גם בלילות, כדי להשלים את עבודת ה' של ימי הילדות, שבגיל שנתים לא יכלה לעבוד עבודת ה'... על כן זכתה להשלים "חק לנערתי" - לאסתר המלכה, שנכתב עליה "ותיטב הנערה בעיניו ותשא חן וחסד לפניו". הושלמו לאסתר מאה עשרים ושבע המדינות, כנגד מאה עשרים ושבע שנים של עבודת ה' ע"י שרה. ולפי זה, כוונת רבי עקיבא בדברי ההתעוררות למתנמנמים - אם שרה אמנו קמה בלילה להשלים, איך אתם ישנים ביום!?

"ויבא אברהם לספד לשרה" (כג, ב)

המפרשים כבר עמדו על השאלה מדוע לא בא גם יצחק להספיד את שרה אמו?
ובאר ה'פרדס יוסף', שהנה מובא במדרש (ילקוט"ש רמז תשעו), שכשמשו רבנו נפטר, "זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלומה".
ומדוע באמת רק הזקנים אמרו זאת ולא הצעירים? כי הצעירים אמנם ראו גם הם את ההבדל בין משה רבנו ליהושע בן נון, ש"פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", אך אמרו: מי יודע, אולי כשהיה משה רבנו בגילו של יהושע כיום - גם הוא היה נראה כך, וכשיגיע יהושע לגיל שמשו רבנו נפטר גם פניו יראו כפני חמה. אבל הזקנים שהכירו את משה רבנו עוד בהיותו צעיר לימים, בגילו של יהושע כיום - ידעו שכבר אז היו פניו כפני חמה. לכן, הם אלו שאמרו: "אוי לאותה בושה אוי לאותה כלומה".
מעתה נבין: מה כבר יכול יצחק להספיד את שרה? הלא הוא הכיר אותה רק כשהיתה מעל גיל תשעים [שהרי נולד כשהיתה בת תשעים], ולומר שהיתה צדיקה בגיל מפלג כזה, איך בכך חדוש גדול. כל אחד בגיל תשעים וחמש נעשה צדיק, ויתכן שבגיל צעיר לא היתה במדרגת צדקות זו.
אבל אברהם אבינו אמר: אני הכרתי אותה בגיל חמש-עשרה, וכבר אז היתה אשה גדולה, נביאה, לכן "ויבוא אברהם לספד לשרה ולבכתה" - הוא באמת היה יכול להספידה כהלכה!

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כג, א)

מיתתה של שרה נסמכה לעקדת יצחק, כידוע, משום שהשטן בא אל שרה וספר לה על העקדה, ומרוב שמחה על כך שבנה זכה להיות קרבן עולה - פרחו נשמתה, ונפטרה.

מדה כנגד מדה היתה כאן - אומר ה'פענח רזא'. כאשר שמעה שרה את המלאך מבושר לאברהם שיולד להם בן, "ותצחק שרה בקרבה", היא חשבה שהמלאך מטעה אותה. לכן בעת עקדת יצחק, בא מלאך והטעה אותה כאלו נשחט יצחק.

ועל כך מוסיף ה'חתם סופר': "ודבר גדול דבר הנביא". ענין נוסף שיש בו מדה כנגד מדה במספר שנות חיי שרה, הוא:

המדרש מספר, שרבי עקיבא היה יושב ודורש והציבור מתנמנם. בקש רבי עקיבא לעורר אותם, ואמר להם: "מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה, שחיתה מאה ועשרים ושבע שנה, ותמלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות".

מה הקשר בין שנות חיי שרה לבין מספר מדינות מלכות אסתר? ומדוע חשבון זה אמור לעורר ישנים מתרדמתם?

מבארים המפרשים, כי רבי עקיבא לימד את הציבור, שבעבור מאה ועשרים ושבע שנים של תורה ומעשים טובים של שרה, זכתה נכדתה למלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות.

כלומר, על שנה של עבודת ה' זוכים למלוך על מדינה אחת. על פי חשבון זה, בכל חדש של עבודת ה' זוכים למחוז שלם במדינה, ועל שבוע - או אפילו על יום - של קיום תורה ומצוות, זוכים לעיר שלמה. לפי אותו יחס - על כל רגע של תורה ומעשים טובים זוכים, לפחות, למספר בנינים ברחוב... אם כן, חבל על כל שניה! אסור להרדם בשעור! הרי בכל רגע של למוד תורה, משיגים שכר רב מאד!

במדרש תנחומא דורשים את כל פסוקי "אשת חיל מי ימצא" על שרה אמנו, שאמרם עליה אברהם אבינו. נאמר שם "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתי".

"ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" (כג, ב)
חז"ל שואלים - מהיכן בא אברהם? ומתרצים - מעקדת יצחק בא.
גם השאלה וגם התרוץ נראים, לכאורה, קצת תמוהים. מדוע התעוררו חז"ל להקשות על המלה "ויבא"? ומהו הקשר בין עקדת יצחק להספד על שרה, שמתרצים שמעקדת יצחק בא?

ניתן להבין את התשובה על פי דברי הגמרא (מועד קטן כה, ע"ב) המספרת על רבי חנין, שהיה חתניה דבי נשיאה, ולא היו לו בנים. התפלל רבי חנין, ונפקד בבן, אך באותו יום שנולד הבן נפטר רבי חנין. דרש עליו הספדן: "שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנח, בעת חנינתו אבד חנינו".

הסביר ה"חתם סופר" על דברי המספיד: שלמה המלך אמר (קהלת ג, ד): "עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד". לכל דבר יש זמן מתאים לו. בא המספיד, ואמר שקשה להגיע לבכי אמיתי, כי השמחה והיגון שלובים כאן יחד.

כאשר מסופר על אברהם אבינו, שבא לספוד לשרה ולבכותה, האות כי במילה 'לבכתה' הנה קטנה, ודורשים על כך חז"ל, שבכה מעט.

מדוע בכה אברהם רק מעט? מכיון שהיתה לו שמחה גדולה על העקדה, והיא הפריעה לו לבכות כראוי על הצער הגדול.

וזה מה ששואלים חז"ל: "מהיכן בא אברהם", כלומר - מה גרם לו לבכות מעט? התשובה היא: "מעקדת יצחק" - מהשמחה הגדולה על כך שעמד בנסיון, להקריב את בנו על המזבח, שהשמחה הזו היא שגרמה לו לבכות רק מעט.

"ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת" (כד, יא)

אמרו חז"ל (ברכות נד ע"ב): "ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא". **והשלחן ערוך** (או"ח ריט, א) מוסיף: "וסימנך: וכל החיים יודוך סלה" - חולה, יסורים, ים, מדבר".

ושמעתי מידידי הרב משה סרצ'וק בשם חכם יצחק אסא, מחכמי סוריה, שענין זה רמוז במקרא קודש שלפנינו:

"ויברך הגמלים" - ברכת הגומל, מי חייב בה?
"מחוץ לעיר" - הולכי מדבריות.
"אל באר המים" - יורדי הים.

"לעת ערב" - מי שהיה חולה (כמו שאומרים חז"ל 'עד שלא שקעה שמשו').

"לעת צאת" - מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. ואימתי מברכים ברכה זו? - **"השאבת"**, ראשי תבות: הברכה שמברכים אחרי ברכת תורה.

"ובה אדע כי עשית חסד עם אדני" (כד, יד)

"ובה אדע" - על מי נאמר? במי ידע?

הרב **מנחם מנדל קופל** זצ"ל, בספרו **'אהבת שלום'**, עונה על השאלה ומזרז תוך כדי התשובה ליסוד חשוב בעבודת ה':

אליעזר היה, כפי שאומרים חז"ל, שולט ביצרו כמו אברהם אבינו, והיה זיו אקונין שלו דומה לשל אברהם אבינו, והיה אליעזר דולה ומסקה מתורתו של רבו.

אליעזר זכה אותו יום לנס גדול, הוא יצא בבקר מבאר שבע, ואחר הצהרים מצא את עצמו בחרן, אחרי שקפצה לו הדרך. עכשיו נעמד אליעזר להתפלל לעוד סיעתא דשמיא גדולה - שהשדוך יגמר עוד היום. חשש אליעזר, שמא יתחיל היצר הרע לפתותו, שיפול ברשת הגאווה, שיאמר בלבבו שהכל בזכותו, ושיש לו מהלכים בשמים...

לכן התפלל אליעזר: "ובה אדע כי עשית חסד" - שאדע שכל מה שנעשה כאן הוא לא בזכותי ולא ע"י כוחי ועצם ידי, אלא **"בה"** - בתפלה, הכל בזכות התפלה שהתפללתי אליך.

"ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי"

ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי" (כד, לג-לד)

מהנהגתו של אליעזר - אומר ה'**ילקוט הגרשוני**' - ניתן ללמד על ההנהגה הראויה בענין התפלה.

לפעמים אדם קם בבוקר, ומיד רוצה לאכול, אך - מה לעשות - אסור לאכול עד אחרי התפלה, אז אין ברירה ומתפללים...

זהו שאומר לבן לאליעזר - 'שב תאכל!', ואליעזר עונה: "לא אכל עד אם דברתי דברי", עד לאחר שאתפלל.

לבן לא מתרגש מדי, אלא "ויאמר דבר" - הוא אומר: "תגיד מהר ובקצור מה שאתה חייב, ותוכל לאכול".

היצר אומר כמוהו: "נו, אחת ושתיים תתפלל, ותוכל לאכול כבר". אך אליעזר עונה: "לא! לא!! - עבד אברהם אנכי", אצלנו תפלה היא משהו הרבה יותר רציני וחשוב, זה לא משהו שאנחנו מנסים לסיים אחת ושתיים רק כדי לאכול...

